

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ЯПОНСКИ ИНВЕСТИЦИИ В БЪЛГАРИЯ

(ЕКСПОЗЕ – 05.02.2020)

Въведение

Настоящият експертен доклад е изготвен от Института за икономически изследвания при Българска академия на науките, във връзка с инициативата на Президента на Републиката и Посолството на Япония за днешната Българо-японска бизнес среща. В него е направен цялостен анализ и оценка на възможностите и перспективите за японски инвестиции в България, и по-конкретно:

- Извършено е проучване и са очертани основните тенденции в японските инвестиции в страните от Централна и Югоизточна Европа (ЦЮОИЕ) – членки на ЕС, за да се открие спецификата на японските задгранични инвестиции по отношение на страните, секторите, производствата, формите, в които инвестират. По този начин е въведен таргетиран подход, съобразен със спецификата на тези инвестиции.
- Направен е преглед на историята – успехите на търговско-икономическото сътрудничество в областта на инвестициите, за да се открие доколко добрите практики и опит от миналото биха подпомогнали бъдещите инвестиции от Япония в България.
- Направен е критичен преглед на сравнителните предимства за инвестиции в България и са определени онези от тях, които са важни за японския инвеститор.
- Изследвана е актуалната европейска нормативна рамка за чуждестранните инвестиции, за да се определят възможностите и подкрепящите политики, които биха подпомогнали японските инвеститори в България, като държава-членка на ЕС.
- Посочени са важни стратегически приоритети на българската икономика, свързани с развитието на иновациите, информационните технологии и зелената икономика, за да се насочи интересът на японските инвеститори към тях.
- Идентифицирани са възможностите за използване на местните суровини чрез японски инвестиции в България, както и потенциалът за преработването на отпадъци и кръговата икономика.
- Определени са сектори и производства, в които капацитетът и интересът на японските инвеститори съвпада с възможностите и предимствата на българската икономика.
- Идентифицирани са икономически сектори и производства, в които японските инвеститори и българският бизнес могат да имат взаимен интерес.

Привличането на инвестиции от Япония би имало значителен национален икономически ефект в реализирането на стратегически дългосрочни приоритети на страната. За българския бизнес това би разширило

икономическото пространство към високи технологии и партньорства с японски фирми и разширяване на достъпа на български стоки до японския пазар. За японската икономика и инвеститори разширяването на икономическото пространство към България би имало силен положителен ефект, в т.ч. увеличаване на присъствието им на пазарите на ЕС.

Авторите на експертния доклад са ръководени от убеждението, че привличането на качествени инвестиции в приоритетни отрасли с висока добавена стойност трябва да се подкрепя от всички институции, включително от академичните среди.

1. Японски инвестиции в страните от Централна и Югоизточна Европа (ЦЮИЕ)

Япония е изключително добре приет инвеститор в ЕС. Натрупаните ПЧИ от Япония в ЕС достигат 300 млрд. евро към 2018 г. **Споразумението за стратегическо партньорство между ЕС и Япония** (от 17 юли 2018 г.) създава нови благоприятни предпоставки за взаимно сътрудничество на България с Япония с цел инвестиции. Стратегическото партньорство обхваща всички области на съществуващото секторно сътрудничество, като космическите, информационните и комуникационните технологии, индустриалната политика, енергетиката, транспорта, образованието, научните изследвания и иновациите. **Споразумението за икономическо партньорство между ЕС и Япония** (от 01.02.2019 г.) гарантира по-нататъшната либерализация на търговския обмен и също открива възможности за инвестиции и взаимно сътрудничество. Сред страните от Източна Европа най-значителни японски преки инвестиции се осъществяват в страни-членки на ЕС от Централна Европа (Унгария, Полша, Чехия и Словакия), които имат значителен икономически потенциал и ефективни производства. Японските инвеститори се насочват към иновативни производства, като за тях е особено важна политическата, институционалната и макроикономическата стабилност на държавата-приемател на японски инвестиции. Прави впечатление, че японските инвеститори държат на партньорството в съответната страна, което често пъти се изразява в създаване на съвместни предприятия с участието на местни фирми или на съответната държава. Тази политика създава допълнително гаранции и взаимен интерес, както за японските инвеститори, така и за местния бизнес.

2. Сравнителни предимства на България за преки чуждестранни инвестиции

Нормативни условия

- Българско законодателство в областта на инвестициите, изцяло хармонизирано с това на ЕС.
- Държавна политика за насърчаване на инвестициите във всички сектори с конкретни механизми и инструменти.
- Благоприятни рамкови условия за стопански дейности със специален акцент върху МСП и иновациите, които дават възможности за гъвкаво договоряне между инвестиционните партньори.

- Стимулиране на иновации и конкурентоспособност за сметка на национални публични средства и усвояване на средства и фондове на ЕС.
- Стимулиране на инвестиции на равнище предприятия и региони със схема за безвъзмездна държавна подкрепа, въз основа на Иновационната стратегия на България.
- Инвестиционно кредитиране от Българската банка за развитие (ББР), в т.ч. и от Европейска инвестиционна банка (ЕИБ) по линия на Европейския фонд за стратегически инвестиции (ЕФСИ).
- Национална програма за развитие „България 2030“, която очертава съвременния избор на приоритетите за развитие на България и открива нови възможности за стимулиране на приоритетни насоки на инвестициите в кръгова, зелена икономика и социално-икономическо развитие.

В изпълнение на средносрочните цели на развитие до 2030 г., България последователно се стреми да усъвършенства инвестиционната и иновационната си политика. Страната ни има готовност да реализира проекти на основа на постигната взаимна заинтересованост с конкретни компаниипартньори от Япония. В тази насока, като страна-членка на ЕС, с участието си в усвояване на европейски програми и фондове, България предлага нови възможности за сътрудничество в областта на търговията и инвестициите в контекста на реализацията на Споразуменията на ЕС с Япония.

Макроикономически измерения на инвестиционния климат в България

- *Брутен вътрешен продукт*

Икономическият растеж е устойчив, но е недостатъчен за догонване на високите стандарти на ЕС. За неговото ускоряване е необходимо привличане на големи външни инвеститори.

- *Инфлация*

Инфлацията е под контрол и в унисон с глобалните тенденции. В условията на паричен съвет и стабилна фискална позиция, инфлацията няма да е проблем при присъединяването на страната към ERM II.

- *Валутен курс и валутни резерви*

Паричният съвет продължава да бъде фактор на стабилност. Покритието на паричната база с валутни резерви надвишава изискванията. Ангажиментът за запазване на режима на паричен съвет при съществуващото равнище на фиксирания валутен курс до присъединяването на страната към еврозоната присъства неизменно в програмата на всички правителства и е подкрепен от всички парламентарно представени политически партии.

- *Пазар на труда*

Пазарът на труда се характеризира с устойчиво намаляване на безработицата. Заплащането на труда е по-ниско в сравнение със средните нива в ЦИЕ, като това не е за сметка на качеството на произвежданата продукция, а се дължи на

по-ниското ценово равнище в икономиката. Това създава сериозни предимства за потенциални инвеститори.

- **Фискален сектор**

Стабилността на фискалния сектор се откроява като най-значимо предимство на икономиката. Балансираният бюджет, ниските данъчни ставки и ниският размер на публичен дълг дават възможност за засилена държавна подкрепа на големи инвестиционни проекти.

Образователна система

Образователната система традиционно може да осигурява специалисти със средно и висше образование за всички сфери на икономическата и стопанска дейност в България.

3. Японски инвестиции в България след 1990 г.

По време на прехода към пазарна икономика Япония е една от първите страни, които оказват финансова помощ за решаване на неотложни социални и екологични проблеми в нашата страна. Първоначално японските ресурси са свързани с държавно и парадържавно финансиране, а на по-късен етап започват да се правят частни инвестиции в перспективни проекти в банковия сектор, болничната помощ, вятърната енергетика, храните, разработката на софтуер и сервизни дейности. Макар и не много на брой, с едно-две изключения, всички японски инвестиции са много успешни. Финансови заеми от Япония са получени и успешно усвоени с помощта на японски фирми-изпълнители на големи инфраструктурни проекти, като метрото в София, Бургаското пристанище, ТЕЦ Марица-Изток 2 и други. Въпреки това, мащабът и разпространението на японски инвестиции са на относително ниско равнище. Това не кореспондира със значително подобрената инвестиционна среда, която съществува в страната ни през последните 12-15 години.

4. Перспективни икономически сектори и производства за японски инвестиции в България

За идентифициране на възможностите за привличане на японски инвестиции в икономически сектори на България се използва методика, базирана на подхода на Яшумури (1996 г.), чрез която се намират пресечните точки на изходящите потоци на ПЧИ от Япония и входящите потоци на ПЧИ в България:

- От анализа на изходящите инвестиционни потоци на Япония се вижда, че японските компании, които инвестират в чужбина са силно интернационализирани: средно една компания-майка създава в чужбина около 3 субсидиари-дъщерни компании. Това насочва фокуса именно върху тези компании като потенциални инвестори в България.
- От осемте водещи сектора на японските инвестиции в света, седем съвпадат с най-привлекателните сектори за инвестиции в България. Това означава висока вероятност за реализиране на значими японски инвестиции, в тях:

- Финансови и застрахователни дейности;
- Производство на МПС и друго транспортно оборудване;
- Търговия; ремонт на превозни средства;
- Производство на хранителни продукти и тютюневи изделия;
- Производство на метали и метални изделия;
- Фармацевтична промишленост;
- Строителство.

Други реално перспективни икономически сектори за японски инвестиции и за съвместна дейност между български и японски фирми се откриват в следните производства:

Преработка на суровини и материали със значителен дял в експортната структура на България. Близко 35% от стойността на износа за Япония е суровини, и е нараснал близо 3 пъти за последните 15 години. Възможности за японски инвестиции в България са: производство на готови продукти от суровини с реализиран износ - кожи и други части на птици, ракообразни и мекотели, етерични масла, слънчогледово семе, шафран и памук; преработка на суровини, за които Япония реализира устойчив внос от други страни, а България изнася устойчиво към трети страни, но двете страни нямат директен двустранен стокообмен - морски водорасли, сушени зеленчуци, зеленчукови сокове, екстракти, плодови сокове, растения и части от растения за парфюмерия, плодове и ядки.

Рециклиране на отпадъци. Преработката на отпадъци е област, в която България изостава с националните цели, и се нуждае от инвеститори с технологични предимства. Към 2017 г. едва 35% от битовите отпадъци са рециклирани.

Производство на енергия от биомаса. Според оценка на експерти, енергийният потенциал от биомаса възлиза на около 3400 МВт общо.

Зелена икономика. България изостава по индекса за екологични иновации, който през 2017 г. е малко под 39, при средни стойности за ЕС-28 от 100. С приемането на Европейски зелен пакт през декември 2019 г., се залагат нови цели за устойчива икономика във всички държави-членки на Европейския съюз, и се изискват значителни инвестиции в екологични иновации в редица сектори – транспорт, енергетика, селско стопанство, строителство, и промишлени отрасли като стоманодобив, производство на цимент, ИКТ, текстилна индустрия и химикали.

Производство на електродвигатели за велосипеди. В България се произвеждат над 1 млн. велосипеди годишно, от които над 60-70% се изнасят за пазара в ЕС. Голяма част от велосипедите се сглобяват с вносни японски електродвигатели.

Информационни технологии. Над 5.5 млрд. лв. е общият оборот за 2018 г. на компаниите, разработващи, доставящи и внедряващи информационни и комуникационни технологии, и на операторите предоставящи телекомуникационни услуги. През същата година софтуеърният сектор реализира приходи от 3.3 млрд. лв. Основен принос към приходите на сектора имат експортно-ориентираните компании.

Съществуват възможности за инвестиции и в публични проекти. България предлага възможности за инвестиции в публични проекти от национално значение. Селектираните проекти са включени в приети национални стратегически документи в секторите енергетика, транспорт и екология, като за тях няма осигурено финансиране по линия на европейските структурни и кохезионен фонд, а се разчита на друго финансиране. Проектите са в различна проектна готовност за изпълнение, поради което за някои от тях съществуват оценки за стойността им, докато за други това не е известно.

Проекти в енергетиката – Разширяването на ПАВЕЦ „Чаира” с язовир „Яденица”; Разширяване на подземното газово хранилище Чирен; Изграждане на ново газово хранилище, свързано със съществуващата газова мрежа в България.

Проекти в транспорта – Строителство на автомагистрала „Черно море“ между Бургас и Варна; Строителство на скоростен път Русе-Велико Търново от км 0 до км 110, част от транс европейски коридор 9 – 400 млн. евро; Строителство на тунел под Шипка – 125 млн. дол.; Модернизация на ж.п. линията Карнобат-Синдел (до скорост 130 км/час) – 200 млн. евро; Реставрация на ж.п. линията Русе-Варна – 300 млн. евро; Изграждане на интермодален терминал в гр. Русе.

Проекти в екологията – Затваряне и рекултивация на общински депа, които не отговарят на съвременните екологични изисквания.

Представените в настоящия експертен доклад нормативни, макроикономически, експортни и производствени фактори, очертават сериозни предпоставки за японски инвестиционен интерес в България.